

تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)

دوره ۱۶، شماره ۶۲، زمستان ۱۴۰۳، صص ۲۴۱-۲۵۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۳۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۵/۱۹

(مقاله پژوهشی)

DOI:

بررسی فضیلت «دانش و خرد» در دیوان پروین اعتصامی بر اساس دیدگاه روان‌شناسی

مثبت‌گرا

فرشته غلامرضایی نژاد اناری^۱، دکتر محمود صادق‌زاده^۲، دکتر هادی حیدری‌نیا^۳

چکیده

روان‌شناسی مثبت‌گرا یکی از جدیدترین گرایش‌های علم روان‌شناسی است که به شناخت توانمندی‌ها، نهادها، ارزش‌ها و هیجان‌های منحصر به فرد و مثبت به منظور سلامت روانی و بهبود زندگی انسان‌ها می‌پردازد. این دانش را نخستین‌بار مارتین سلیگمن و همکارانش مطرح کردند. اشعار پروین اعتصامی از نظر احتمال بر توانمندی‌های درونی مثبت، منبع مناسبی برای غنی‌سازی مطالعات ادبی و روان‌شناسی مثبت‌نگر است که تا به حال از این دیدگاه بررسی نشده است. این پژوهش به روش نظری و بنیادی و به شیوه توصیفی و تحلیلی و کمی به بررسی فضیلت دانش و خرد در دویست نمونه از اشعار پروین پرداخته است. پروین در بیش از هشتاد درصد اشعارش به خردورزی، دانش‌اندوزی و دوری از جهل سفارش کرده است. در شعر او تفکر انتقادی و هوش اجتماعی (از زیرشاخه‌های فضیلت خرد) با موضوعاتی از قبیل ظلم‌ستیزی، مبارزه با فقر و بی‌عدالتی و زن و خانواده، شواهد فراوان دارد.

کلیدواژگان: روان‌شناسی مثبت‌گرا، خرد و دانش، فضیلت، پروین اعتصامی.

^۱ دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران.

fereshtehgholamrezaie1351@gmail.com

^۲ دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران. (نویسنده مسئول)

sadeghzadeh@iauyazd.ac.ir

^۳ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران.

heidari_hadi_pnuk@yahoo.com

مقدمه

روانشناسی مثبت عبارت است از مطالعه علمی عملکرد بهینه انسان. در سطح فراروان-شناختی، هدف آن توجه به جنبه‌های مثبت عملکرد و تجربه انسانی، و یکپارچه کردن آن‌ها با دانش موجود است. صاحب‌نظران، موضوع روانشناسی انسان‌گرا و مثبت‌گرایی را یکی می‌دانند. مزلو معتقد است که انسان استعدادی فطری برای مهربانی و گذشت دارد. تعبیر «روانشناسی مثبت»، اولین بار در کتاب «انگیزش و شخصیت» مزلو منتشر شده است. او به مفاهیم مثبت از جمله خودشکوفایی تأکید می‌کرد و با تکیه بر توانایی‌ها و استعدادهای بالقوه انسان، مهم‌ترین راه‌کار برون‌رفت بشر از میان مشکلات گسترده روانی و روحی را پرورش، گسترش و هدایت این استعدادهای و شکوفایی توانایی‌های درونی او می‌دانست. «مارتین سلینگمن» (Martin E.P. Seligman)، استاد روانشناسی دانشگاه پنسیلوانیا و بنیان‌گذار مثبت‌گرایی، در مراسم معارفه‌اش برنامه روانشناسی مثبت‌گرا را برای اصلاح «روانشناسی آسیب‌محور» اعلام کرد. روانشناسی مثبت‌گرا سه ستون دارد: نخست مطالعه هیجان مثبت، دوم مطالعه خصوصیات مثبت و فضیلت‌ها و سوم مطالعه نهادهای مثبت از قبیل دموکراسی، خانواده‌های نیرومند و جستجوی آزادی.

ضرورت تحقیق و بررسی شعر و اندیشه شاعران و نویسندگان ادب فارسی به ویژه دوره معاصر در زمینه ارائه اندیشه‌های مثبت، امری ضروری به نظر می‌رسد. روانشناسی مثبت‌گرا افزون بر استفاده از تحقیقات و منابع این رشته، از ارزش‌ها و معارف ادیان و مذاهب و فرهنگ‌های مختلف و شخصیت‌های برجسته، برای تقویت تحقیقات خود استفاده می‌کند. پروین اعتصامی (۱۲۸۵-۱۳۲۰ ه‍.ش)، از شاعران بلندآوازه دوره معاصر است. اشعار این بانوی شاعر از نظر احتمال بر توانمندی‌های درونی مثبت، منبع مناسبی برای غنی‌سازی مطالعات ادبی است و با مؤلفه‌های روانشناسی مثبت‌گرا انطباق بسیار دارد. فضیلت‌ها در سرتاسر دیوان پروین، بارها مورد تأکید قرار گرفته است. دانش و زیرشاخه‌های آن یکی از موارد اساسی در دیوان او است. این نوشته پژوهشی میان‌رشته‌ای است که دانش و خرد را در اشعار پروین اعتصامی، از دیدگاه مثبت‌نگری مورد بررسی قرار داده و با کشف، تحلیل و روان‌کاوی این مؤلفه مثبت به نتایج مفیدی دست یافته است.

پیشینه تحقیق

با بررسی تحقیقات انجام شده در شعر پروین، در موضوع پروین و روان‌شناسی مثبت‌گرا پژوهشی مشاهده نشد. تحقیقاتی در سایر آثار ادبی از این دیدگاه وجود دارد که به دو مورد اشاره می‌شود: نگاهی به شعر حافظ با رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر مارتین سلیگمن از منصور پیرانی همایش پژوهش‌های ادبیات فارسی دانشگاه هرمزگان. نگارنده با بررسی کلی غزلیات حافظ بر اساس نظریه مثبت‌گرایی به این نتیجه رسیده است که هیجانات مثبت در شعر حافظ با شش فضیلتی که سلیگمن ارائه کرده است قابل انعطاف است. بررسی و تحلیل مفهوم رضایت از زندگی در مثنوی مولوی با استفاده از روان‌شناسی مثبت‌گرا، از شجاع کیانپور و دیگران. این پژوهش نشان داده که رضایت‌مندی از زندگی یک مفهوم تعلیمی عمومی و ثابت در مثنوی معنوی است.

روش تحقیق

این تحقیق به روش ترکیبی از نظری و بنیادی است که به شیوه تحقیقی و توصیفی و بر اساس روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است. نگارنده، برای این منظور، ابتدا به جستجوی منابع در موضوع روان‌شناسی مثبت‌گرا و تحقیقات انجام شده ادبی در این زمینه پرداخته و سپس مؤلفه دانش و خرد را در اشعار پروین اعتصامی مورد بررسی قرار داده است. در مرحله بعد، از شواهد استخراج شده، یادداشت‌برداری کرده و در نهایت، با توجه به دیدگاه‌های طرح شده، یادداشت‌ها تحلیل شده است.

مبانی تحقیق

روان‌شناسی مثبت‌گرا

روان‌شناسی مثبت (positive psychology)، مطالعه علمی چیزهایی است که زندگی را برای زیستن ارزش‌مندتر می‌کند. تعریف این شاخه از روان‌شناسی از زبان بنیان‌گذاران آن چنین است: روان‌شناسی مثبت، مطالعه علمی عملکرد آرمانی انسان است و هدف آن کشف و ترویج عواملی است که رشد و شکوفایی افراد و جوامع را امکان‌پذیر می‌سازد. (رک: گلزاری، ۱۳۹۸: ۶) در رویکرد روان‌شناختی مثبت‌گرا، به جای پرداختن به آسیب‌شناسی روانی و مطالعه انسان‌های بیمار، به جهات مثبت انسان سالم می‌پردازند.

فضیلت‌ها

فضیلت «virtue» تلفظ رومی کلمه «arête» یونانی است. فضیلت وقتی با واژه اخلاقی (moral) ترکیب می‌شود به همان معنی باستانی «افضلی در زیستن» است. یونانیان باستان فضیلت اخلاقی را با شادکامی برابر می‌دانستند، زیرا از نظر یونانیان باستان، فضیلت اخلاقی جوهره زندگی انسانی خوب بود. (ر.ک: فرانکلین، ۱۳۸۹: ۱۲۱) کریستوفر پترسون و مارتین سلیگمن (۲۰۰۴) حدود دویست فهرست از فضیلت‌ها را تهیه و از میان این سنت‌ها که پراکندگی آن‌ها دوره زمانی سه هزار ساله را در برمی‌گیرد، بر شش فضیلت تأیید کردند. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۷۲) شش فضیلتی که در ارزش‌های نظام طبقه بندی عمل مطرح شده‌اند عبارتند از خرد، شجاعت، انسانیت، عدالت، میانه‌روی و تعالی. کسی که به عنوان فردی دارای منش خوب تلقی می‌شود، احتمالاً باید همه این شش فضیلت را در آستانه بالای نظام ارزش‌ها دارا باشد. (ر.ک: کار، ۱۳۸۵: ۱۱۶)

یکی از بنیادی‌ترین و محوری‌ترین مؤلفه‌های مثبت‌گرایی، قابلیت خرد و دانش است که از دیدگاه روان‌شناسی مثبت‌گرا شامل فضیلت‌های: -کنجکاوی و علاقه به جهان - عشق به یادگیری - قضاوت، تفکر انتقادی و روشن‌فکری - ابتکار، هوش عملی و کارگشتگی - هوش اجتماعی و روشن بینی است. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۳) نگارنده در متن به توضیح و تشریح هر یک از این شاخه‌ها همراه با شواهد شعری از دیوان پروین اعتصامی پرداخته است.

شعر پروین

تو مردمی و دولت مردم فضیلت است تنها وظیفه تو همی نیست، خواب و خاست
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۱۱۴)

شعر پروین آینه فضیلت‌های اخلاقی و مسائل اجتماعی است. شعر تعلیمی در قدیم شامل سروده‌های اخلاقی و مذهبی و عرفانی بوده است؛ اما بعد از انقلاب مشروطه مسائل سیاسی و اجتماعی، شعر را غنی تر می‌سازد و ادبیات را به سوی تعهد و مسائل اجتماعی سوق می‌دهد. (ر.ک: رزمجو، ۱۳۷۴: ۷۹) تقریباً تمامی شخصیت‌های گفت و گوهای پروین، ویژگی‌های انسانی دارند و هدف پروین نیز، از طرح حکایت‌ها، اصلاح رفتار و گفتار انسان‌ها و اجتماع است. هدف اصلی دانش‌مثبت‌گرایی نیز راهنمایی انسان‌ها برای رسیدن به یک زندگی سعادت‌مندانه است. از این رو پروین را شاعری مثبت‌گرا می‌دانیم. بهار در مقدمه‌ای که بر دیوان پروین نوشته، چنین آورده است: «در خلال این نغمه‌های موزون و شورانگیز که پرده و نیم‌پرده

قدیم را فرایاد می‌آورد، آهنگ‌های تازه نیز به گوش رسید که دل شکسته و خاطر افسرده را پس از آن بیانات حکیمانه و تسلیت‌های عارفانه به سوی سعی و عمل، امید حیات، اغتنام وقت، کسب کمال و هنر، همت و اقدام، نیک‌بختی و فضیلت رهنمایی می‌کند.» (احمدی گیوی، ۱۳۷۴: ۴۳) پروین با استفاده از تشبیه و تمثیل و حکایت، در مناظراتی چون «ابر و باران»، «کوه و کاه»، «مرغ و ماهی»، «دام و دانه»، «خاک و باد»، «مور و مار»، «کریاس و الماس»، و... انسان‌ها را به سوی کمال و رستگاری هدایت نموده است. (ر.ک: رجب‌زاده، ۱۳۸: ۱۷۱)

بحث

درست در زمانی که یوسف اعتصامی پدر دانشمند پروین در اندیشه تعلیم و تربیت بانوان بود، حاجی میرزا حسن تبریزی از پیشقدمان نهضت فرهنگی ایران در نیمه اول قرن چهاردهم، مبارزه‌ای بی‌امان را جهت ایجاد مدارس جدید در تبریز آغاز کرده بود. حاجی میرزا با حمله سرکوب‌گران متعصب به مدرسه، باور داشت که هر خشتی که به زمین می‌افند روزی به ده مدرسه تبدیل می‌شود و سربلند خواهد کرد. (ر.ک: چاووش اکبری، ۱۳۸۷: ۲۳-۲۴) پدر پروین در چنین اوضاع نابسامان فرهنگی با آوردن معلمان خصوصی و با شرکت دادن فرزندش در جلسات خود، ادبیات فارسی و عربی و ترکی را به او آموخت. نشانه‌های این تربیت، به خوبی در اندیشه و اشعار پروین نمود یافته است. یکی از موضوعات و اندیشه‌های اساسی پروین پرداختن به اهمیت دانایی و خردورزی است.

کنجکاوی در جهان

اولین شاخه از خرد و دانش کنجکاوی در جهان است که مستلزم انعطاف‌پذیری در مورد مسائلی است که با پیش پنداشته‌های شخص تناسب ندارند. افراد کنجکاو صرفاً به تحمل ابهام اکتفا نمی‌کنند بلکه آن را دوست دارند و شیفته آن هستند. کنجکاوی می‌تواند خاص و یا کلی و به صورت رویکردی مشتاقانه در مورد هر چیزی باشد. کنجکاوی از دیدگاه سلیگمن درگیر شدن فعالانه با تازگی‌هاست و جذب شدن منفعلانه به اطلاعات نشانه این قابلیت نیست. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۳) اوج تخیل پروین در جایی است که در دل اشیاء و موجودات زنده رسوخ می‌کند. قوت تخیل و مشاهده پروین دست‌کم در قیاس با هم‌عصرانش چشمگیرتر است. پروین در پی شناخت ظاهر پدیده‌ها و جهان هستی، مخاطب را به درک حقیقت آن‌ها توجه می‌دهد. پروین معتقد است چشم ظاهر، به دلیل توجه به امور دنیا، خواب‌آلوده و ناهشیار

است و به حقیقت جهان پی نخواهد برد؛ رسیدن به آگاهی و گشودن چشم معرفت به معنای یافتن عمر جاودان است.

به چشم معرفت در راه بین آنگاه سالک شو که خواب آلوده نتوان یافت عمر جاودانی را
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۲۹۲)

پروین در قطعه «جمال حق»، جهان هستی را آیینۀ جمال حق تعالی می‌داند و تمام توش و توان انسان را از وجود او می‌شناسد؛ صنع خالق یکتا را سراسر زیندگی می‌داند و تفاوتی میان نقش زشت و زیبا قائل نیست.

فضای باغ تماشاگاه جمال حق است من و تو نیز در آن از پی تماشاایم
چه فرق گر تو زیک رنگ و ما زیک فامیم تمام، دختر صنع خدای یکتایم
(همان: ۱۶۳)

دنیا از دیدگاه پروین همین ظاهر زیبا نیست؛ بلکه ترجمانی از هزار معناست که باید با چشم بصیرت دید و درک کرد.

به رنگ ظاهر اوراق ما نگاه مکن که ترجمان بلیغ هزار معناایم
تمام ذره این بی‌زوال خورشیدیم تمام قطره این بی‌کرانه دریایم
(همان: ۱۶۳)

از مظاهر زیبای این جهان، پروین عاشق گل‌هاست. او در مناسبت‌های گوناگون به وصف و ستایش از گل پرداخته و گاهی آن‌ها را با هم و یا با دیگری به منظره نشانده است. مناظره‌های: بلبل و گل سرخ، بلبل و گل، لاله و نرگس، گل و خاک، خار و گل، باغبان و گل، سرو و گل، بنفشه و باغبان، بنفشه و لاله، ابر و گل، گل زرد و گل سپید، گل و آب روان، گل گلشن و گل خود رو، غنچه و گل، صاحب‌دل و گل پژمرده، گل سرخ و ابر، گل و شبنم و نوگل و خار، همه نشان از روح لطیف و نگاه و کنجکاوای او در طبیعت زیبای جهان دارد. تأمل در احوال انسان و طبیعت پروین را به دریافت‌های پرمغز و لطیف می‌رساند. او آفرینش را هدفمند می‌یابد و انسان را کاشف حکمت آفرینش و حقیقت جهان می‌داند:

من و تو از پی کشف حقیقت آمده‌ایم از این مسابقه، مقصود کامرانی نیست
بنای تن همه بهر خوشی نساخته‌اند وجود سر همه از بهر سرگرانی نیست
(همان: ۳۷۷)

رمز خلقت به ما نگفت کسی این حقیقت می‌پرس از اهل مجاز

(همان: ۴۳۵)

عشق به یادگیری

عشق به یادگیری از نگاه سلیگمن وقتی قابلیت شمرده می‌شود که انسان مثبت‌گرا از هر موقعیتی که به دست می‌آورد، فرصتی برای یادگیری ایجاد می‌کند. یادگیرنده در زمینه‌ای خاص خبره است و خبره بودن او برای افراد واقع در اطرافش و یا برای دنیای بزرگ‌تر ارزشمند است. او در صورت عدم هر گونه مشوق بیرونی باز هم به یادگیری علاقه‌مند است. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۴) پروین از کودکی در محیط علم و ادب پرورش یافته و کنجکاوانه شاهد مباحثات علمی و ادبی نخبگان ادب و فرهنگ زمان خویش بوده است. او شعرگویی را از همان اوان نوجوانی در محضر پدر ادیب خویش آغاز نمود. (ر.ک: دانشگر، ۱۳۷۴: ۲) عشق وافر پروین به یادگیری تا آنجاست که او نه تنها اشعار گویندگان نامی ایران به ویژه ناصرخسرو، سنایی، عطار، مولوی، انوری، سعدی، حافظ و... را پیش روی داشته است، بلکه از کتابخانه و ترجمه‌های پدر و محضر معاشران و دوستان او بهره می‌برده است. (ر.ک: اعتصامی، ۱۳۸۰: ۲۰) علامه محمد قزوینی درباره پروین چنین می‌گوید: چیزی که مایه تعجب و استغراب است، تنها جنبه معنوی این اشعار نیست بلکه موضوع، جنبه لفظی و فنی اشعار اوست که نشان از نهایت حسن انتخاب الفاظ و تعبیرات و اصطلاحات دارد که چنان که همگان می‌دانند، این امر موهبتی و فطری نیست و فقط اکتسابی است. (ر.ک: دانشگر، ۱۳۷۴: ۴۳)

جان را هر آن‌که معرفت آموخت، مردم است دل را هر آن‌که نیک نگه داشت، پادشاست
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۷۰)

به اعتقاد پروین، ارزش و منزلت آدمی، در پرتو دانش و آگاهی محقق می‌شود و انسان نادان، به سبب جهل خود، از دایره انسانیت بیرون است و جایگاه او از حیوانات نیز، نازل تر است:
چون تویی را به نیم‌جو نخرند مرد نادان ز چارپا بتر است
(همان: ۷۷ و ۷۸)

پروین حاصل وجود آدمی و هویت حقیقی وی را، در دانش و حکمت متجلی می‌بیند:
جز دانش و حکمت نبود میوه انسان ای میوه‌فروش هنر، این دگه و بازار
(همان: ۱۳۶)

علم است، میوه شاخه هستی را فضل است، پایه مقصد والا را

(همان: ۵۲)

او بر این باور است که نادانی، سرنگونی در چاه و زدن تیشه، بر ریشه خود است.
به دست جهل، به بنیاد خویش تیشه زدن دو چشم بستن و درچاه سرنگون شدن است

(همان: ۱۶۸)

در باور پروین، علم مایه تعالی روح، و والاتر از ثروت دنیوی است و توانگری روحی و معنوی آدمی، به دانش او بستگی دارد؛ دانش، گوهری ارزشمند و بهای آن، عمر است.

علم سرمایه هستی است، نه گنج زر و مال روح باید که از این راه، توانگر گردد

(همان: ۱۱۴)

دانش چو گوهری است، که عمرش بود بها باید گران خرید، که ارزان نمی شود

(همان: ۱۲۷)

به باور پروین، انسان هنرمند از اینکه فرش سرای او از بوریا است، اندوهگین نیست. زینت زندگی آدمی، زیور دانش است.

آن را که دیبه هنر و علم در بر است فرش سرای او چه غم ار، ز آن که بوریا است

(همان: ۶۸)

با دانش است فخر، نه با ثروت و عقار تنها هنر، تفاوت انسان و چارپاست

(همان: ۶۹)

وقت تدبیر، دانشم یار است روز میدان، فضیلتم سپر است

(همان: ۷۸)

قضاوت و تفکر انتقادی، روشن فکری

منظور از قضاوت بررسی عینی و معقول اطلاعات به مصلحت خود و دیگران است. قضاوت در این معنی با تفکر انتقادی مترادف است. این نکته، متضمن واقعیت مداری است. به عبارت دیگر حلاجی کردن مسایل و بررسی آن‌ها از تمام جوانب به طوری که صاحب این قابلیت به سرعت نتیجه گیری نمی کند و برای تصمیم گیری فقط بر شواهد مستحکم اتکا می کند. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۵) پروین شاعری واقع گرا است که آگاهی سیاسی و شعوری خلاق پیرامون مسایل دارد. نپذیرفتن ورود به دربار به عنوان معلم خصوصی ملکه، رد کردن مدال درجه سه علمی و سخنرانی در مراسم جشن فارغ التحصیلی نمونه هایی از اثبات این موضوع است. «گنج

عفت» یکی از قطعاتی است که او متأثر از حوادث روز سروده است. پروین در این شعر به حقوق فردی و اجتماعی زن ایرانی و ستمی که بر وی روا داشته شده، پرداخته است. موضوع دو شعر دیگر «نهال آرزو» و «فرشته انس» نیز در همین راستاست.

۲۴۹

صفای صحبت و آیین نیک‌دلی باید چه بیم؟ گر که قدیم است عهد، یا که جدید
غرض گشودن قفل سعادت است، به جهد چه فرق؟ گر زر سرخ و، گر آهن است کلید
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۴۱۲)

در روان‌شناسی مثبت‌گرا نیز، انسان‌ها با قابلیت تفکر انتقادی، افرادی هستند که شرایط تأثیرگذاری در جهانیان را کسب کرده‌اند؛ شرایطی مثل: داشتن تصویری دائمی از اهداف مورد نظر، دست به کار شدن و پشتکار تا رسیدن به هدف و وفاداری به ارزش‌ها. اینان فراتر از خود هستند، و رنج رسیدن به آرمان والای خود را بر پذیرفتن اوضاع نادلپسند کنونی ترجیح می‌دهند و سعی در تغییر دادن جهان و جامعه خود دارند. (رک: لیمن و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۸)

پروین رنج و درد جامعه را در بسیاری از اشعار خود به تصویر کشیده است و سعی دارد با نشان دادن چنین تصاویر ما را به تلاش در رسیدن به جامعه‌ای عاری از بی‌عدالتی و پلیدی مشتاق کند. او رهبری مثبت‌گراست که در تلاش است تا دنیا را تغییر دهد. آینده را متعلق به مردم می‌داند و در راه مبارزه با چالش‌ها با توان و باور، الهام‌بخش انسان‌ها در رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی است:

رهایت باید رها کن جهان را نگره‌دار ز آلودگی پاک جان را
یکی کشتی از دانش و عزم باید چنین بحر پر وحشت بی‌کران را
فروغی ده این دیده کم‌ضیا را توانا کن این خاطر ناتوان را
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۷۷)

با مطالعه در اشعار پروین، او را شاعری بیدار می‌بینیم که با نگاهی عمیق، مسائل جامعه را نقد و تحلیل می‌کند و از میان شاعران زن، زیباترین اشعار انتقادی از اوست. او شاعری متعهد است و رسالتش در این زمینه، افشا کردن ستمگری، ریا و تزویر است. پروین در شعر «مست و هشیار»، از زبان مست به قاضی و داروغه و رشوه‌گیری آن‌ها و به والی و امیر و ریاکاری‌شان سخت می‌تازد. او در این شرایط خفقان‌آور و سیاه، رشته بحث را به دو موجود، دو مفهوم و یا

دو شیئی می‌سپرد و این چنین به نقد فضای پر از اختناق آن دوره می‌پردازد. (ر.ک: احمدزاده بخشایش، ۱۳۹۲: ۱۲۸)

هم‌نشین کسی که مست هوی‌ست نشد ای دوست مردم هشیار...
گرت اندیشه‌ای است ز بدنامی منشین با رفیق ناهموار
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۵۵۸-۵۶۰)

و این‌گونه پروین با پرداختن به این مفاهیم سعی دارد مخاطب و دنیای او را در جهت یک زندگی خوب تغییری بنیادی دهد. در شعر او تفکر انتقادی در قالب اشعاری با موضوعاتی چون ظلم‌ستیزی و تاکید بر عدالت و برابری، نمونه‌های فراوان دارد از جمله قطعات «تهیدست»، «بی‌پدر»، «طفل یتیم»، «قلب مجروح»، «صاعقه ما ستم اغنیاست»، «شکایت پیرزن» و... که محققان در پژوهش‌های خود بسیار به آن‌ها پرداخته‌اند.

نوآوری، هوش عملی و کارکشتگی

از دیگر شاخه‌های فضیلت خرد و دانش، ابتکار، هوش عملی و کارکشتگی است. این جنبه از هوش را پیدا کردن راه خود در زندگی دانسته‌اند. به عبارت دیگر، قرار گرفتن در محیطی که مهارت‌ها و علائق شخص را به حداکثر می‌رساند. صاحب این قابلیت، وقتی با مشکل و مسئله‌ای روبرو می‌شود، در مورد یافتن راه حل مناسب، بسیار خوب عمل می‌کند و به ندرت از شیوه مرسوم راضی است. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۶) کار و تلاش و پرهیز از آسان‌طلبی و تن‌پروری، یکی از ارکان اندیشه پروین است. شاعر، در سراسر اشعار خود، به طور مستقیم یا در قالب حکایات و از زبان شخصیت‌ها، از کار و کوشش می‌گوید و عزم و اراده را از فضایل انسانی و موجب پیشرفت فرد و جامعه، و کاهلی و بی‌ثمری را از رذایل اخلاقی و انسانی معرفی می‌کند. پروین، کار و تلاش را عامل تمایز و فضیلت و برتری انسان بر سایر موجودات می‌داند و معتقد است که، جهان برای سستی و تن‌آسانی پدید نیامده است:

هستی از بهر تن آسانی اگر بودی چه بدی برتری آدمی از حیوان
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۱۷۰)

او در تلاش است که انسان را از زندگی ایستا باز دارد و اعتقاد دارد، رستگاری و نیک بختی و دست‌یابی به آرمان‌ها و اهداف متعالی انسانی، در گرو تلاش است و با تکیه بر نیروی اراده میسر می‌شود:

تنهانه خفتن است و تن‌آسایی مقصود ز آفرینش و ایجادات
(همان: ۵۹)

حیوان گشتن و تن‌پروری آسان است روح، پرورده کن از لقمه روحانی
(همان: ۱۹۵)

بنای تن، همه بهر خوشی نساخته‌اند وجود سر، همه از بهر سرگرانی نیست
(همان: ۱۰۴)

هوش اجتماعی

هوش اجتماعی توانایی توجه به تفاوت‌ها در میان دیگران به ویژه به لحاظ خلیقات، روحیات، انگیزش‌ها و مقاصد و سپس عمل کردن بر اساس این تفاوت‌هاست. هوش شخصی متشکل از دسترسی متعادل به احساسات خود و توانایی استفاده از این دانش به منظور درک و هدایت رفتار خود و دیگران است. داشتن هوش شخصی برای مهربانی و رهبری اهمیت زیادی دارد. هوش عملی پیدا کردن راه خود در زندگی است. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۷-۱۸۶)

پروین همواره بر نقش و جایگاه علم و دانش در زندگی فردی و اجتماعی انسان تأکید می‌کند و آن را عامل هدایت انسان به سوی کمال و تعالی می‌داند. اولین شعر پروین با عنوان «ای مرغک» در شماره اول سال دوم مجله «بهار» چاپ شد. (ر.ک: چاووش اکبری، ۱۳۸۷: ۲۶)

ای مرغک خرد ز آشیانه پرواز کن و پریدن آموز
تا کی حرکات کودکانه؟ در باغ و چمن، چمیدن آموز
رام تو نمی‌شود زمانه رام از چه شدی؟ رمیدن آموز
مندیش که دام هست یا نه بر مردم چشم، دیدن آموز
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۷۳۹)

پروین در اولین شعر خود از پرواز گفته است و این نشان از بلندی روح و هوش وافر او دارد. او کودکی بیش نیست اما سخنان بزرگ می‌گوید. در همین شعر کوتاه به ظاهر کودکانه می‌توان اصلی‌ترین راهکارهای یک زندگی سالم و رو به سعادت را دریافت. هوش اجتماعی پروین از توجه او به حقوق زنان و نگاه انتقادی او به پیشداوری‌های نامناسب و بی‌منطق جامعه مردسالار و زن ستیز زمانه‌اش به خوبی آشکار است. تاریخ شکل‌گیری زن‌ستیزی و تنفر از زنان به زمان ارسطو و یونان قدیم می‌رسد و از آن زمان تا به امروز این اندیشه‌ها رواج داشته

است. این نوع نگاه به زن تا دوره قاجار غلبه دارد و در این دوره نامی از زن، آزادی و حقوق و حضور او در اجتماع نیست، اما در دوره مشروطه شاهد شرکت زنان در اجتماعات بوده‌ایم. (ر.ک: صادقی‌شهر، ۱۴۰۰: ۱۲۳) پروین شاید نخستین زنی باشد که فاصله ارزش اجتماعی زن و مرد را از بین برده و بر این اصل تاکید داشته که ادبیات و هنر فقط در انحصار مردان نیست.

پستی نسوان ایران جمله از بی‌دانشی است مرد یا زن برتری و رتبت از دانستن است
زین چراغ معرفت که امروز اندر دست ماست شاهراه سعی و اقلیم سعادت روشن است
به که هر دختر بداند قدر علم آموختن تا نگوید کس پسر هشیار و دختر کودن است
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۲۶۳)

از چه نسوان از حقوق خویشتن بی‌بهره‌اند نام این قوم از چه دور افتاده از هر دفتری
(همان: ۳۰۰)

در شعر و اندیشه پروین، توصیف روشنی از آرزوها و دردهای زن ایرانی وجود دارد:
زن در ایران پیش از این گویی که ایرانی نبود پیشه‌اش جز تیره‌روزی و پریشانی نبود
زندگی و مرگش اندر کنج عزلت می‌گذشت زن چه بود آن روزها گر ز آنکه زندانی نبود
(همان: ۲۸۲)

وی سبب این تیره‌روزی و محکومیت را، بی‌سوادی او می‌داند:

نور دانش را ز چشم زن نهان می‌داشتند این ندانستن ز پستی و گران‌جانی نبود
از زر و زیور چه سود آنجا که نادان است زن؟ زیور و زر پرده‌پوش عیب نادانی نبود
(همان: ۲۸۲)

آرزوی پروین این است که زنان سرزمینش در سایه تعلیم و تربیت به بالاترین مدارج، ارتقا یابند. شعر پروین شعر تهذیب و تربیت و تعلیم اخلاق کریمه و ترانه روح فزای مهر و فضیلت است؛ نغمه سعی و عمل و سرود بیداری و رستگاری است. (ر.ک: چاووش اکبری، ۱۳۸۷: ۲۹)
تو را توش هنر می‌باید اندوخت حدیث زندگی می‌باید آموخت
پریدن بی‌پر تدبیر، مستی است جهان را گه بلندی، گاه پستی است
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۵۹۷)

پروین به دنبال ترویج فرهنگی مثبت‌گراست که به مخاطبش بیاموزد که این توانایی را دارد، تا بهترین عملکرد را در مواجهه با چالش‌های زندگی در پیش بگیرد و به هدف والای خود که همانا یک زندگی رستگارانه است، برسد.

روشن‌بینی

بالغانه‌ترین قابلیت در خوشه خرد، روشن‌بینی است که به لحاظ معنایی از بقیه به خرد نزدیک‌تر است. صاحب این قابلیت کسی است که دیگران از او می‌خواهند که با استفاده از تجربه خود آن‌ها را در حل مشکلات و دستیابی به روشن‌بینی کمک کند. صاحبان روشن‌بینی شیوه‌ای مناسب و عاقلانه برای نگرستن به جهان و اسرار آن دارند. (ر.ک: سلیگمن، ۱۳۸۹: ۱۸۸) در زندگی هنرمندان، واقعیات و موضوعات اجتماعی و گاه فردی، کم و بیش به هم شبیه است و تفاوت اصلی، در نوع برخورد و نگرش آنان، با این مقولات و مسائل زندگی است (ر.ک: پارسا نسب، ۱۳۸۷: ۸۱)؛ پروین معتقد است که انسان باید با پدیده‌های زندگی به نحوی واقع‌بینانه روبرو شود. از دیدگاه او فراگرفتن دانش به انسان، بصیرت و دید گسترده می‌دهد:

تمام کارهای ما نمی‌بودند بیهوده اگر در کار می‌بستیم روزی کاردانی را
(اعتصامی، ۱۳۷۸: ۲۹۳)

بباید هر دو پا محکم نهادن از آن پس فکر بر پای ایستادن
پریدن بی پر تدبیر مستی است جهان را گه بلندی گاه پستی است
(همان: ۵۹۸)

پروین در بیان ارزش عقل و خرد، از آن به «چراغ آسمانی» تعبیر می‌کند که در وجود خاکی انسان و برای راهنمایی او به ودیعه نهاده شده است:

چراغ آسمانی بود عقل اندر سر خاکی ز باد عجب، کشتیم این چراغ آسمانی را
تو گه سرگشته جهلی و گه گم‌گشته غفلت سر و سامان که خواهد داد این بی‌خانمانی را
(همان: ۲۹۲)

از دیدگاه پروین، خرد، راهنما و هدایتگر انسان در راه پر فراز و نشیب زندگی است. آدمی در سایه راهنمایی عقل و خرد، می‌تواند در مسیر شناخت و درک جهان، حرکت کند و به معرفتی حقیقی و عمیق از رخدادهای پیرامون خویش دست یابد.

رهنمای راه معنی جز چراغ عقل نیست کوش پروین، تا به تاریکی نباشی رهسپار
(همان: ۱۵۴)

ورطه سیلاب نداری به پیش تا خردت کشتی و جان ناخداست
(همان: ۱۰۸)

سر بی چراغ عقل، گرفتار تیرگی است تن بی وجود روح، پراکنده چون هبا است
(همان: ۱۱۷)

عقل و خرد در نگاه پروین، معیار تشخیص و شناخت هر چیزی است و بدین سبب، نگهبان انسان در برابر آلودگی، تباهی، گمراهی و سرافکندگی است. انسان عاقل، با دید خردمندانه و نگاه موشکافانه خود، قادر است بسیاری از مسائل پنهان و آشکار را دریابد:

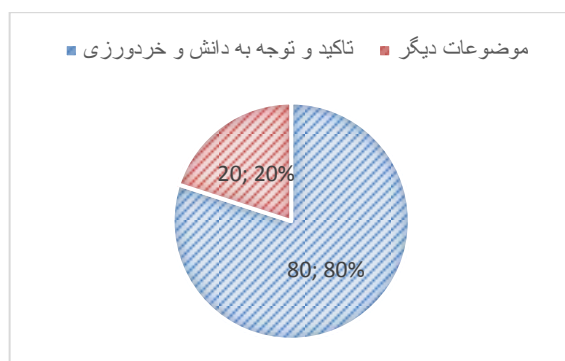
پنهان هگرز، می‌توان کردن از چشم عقل، قصّه پیدا را
(همان: ۶۹)

ز آرایش نداری باک، تا عقل است معیارت سبکساری نبینی، تا در این فرخنده میزانی
(همان: ۲۵۰)

نتیجه‌گیری

پروین در جایگاه شاعری خردگرا، در ستایش عقل و خرد و آموختن علم، بسیار سخن گفته است. برای شش شاخه خرد در مثبت‌نگری نمونه‌های بسیاری در اشعار او وجود دارد. در کنجکاوی او در جهان می‌توان به مناظرات بسیار او که از زبان اشیا و جانداران آورده، اشاره کرد. او بدون شک از تواناترین شاعرانی است که با مظاهر و جلوه‌های طبیعت بسیار مأنوس بوده است. عشق وافر پروین به یادگیری تا آنجاست که او اشعار گویندگان نامی ایران به ویژه ناصر خسرو، سنایی، عطار، مولوی، انوری، سعدی، حافظ، ابن یمین، دهخدا و... را پیش روی داشته است و از محضر ادیبان زمان و ترجمه‌های پدر که از آثار نویسندگان نامدار غرب به فارسی انجام داده بود، بهره‌ها برده و در اشعارش انعکاس داده است. تفکر انتقادی از موضوعات اساسی شعر پروین است. او شاعری واقع‌گرا است که واقعیت‌های جامعه را با ذهن وقاد خود دریافته است و آگاهی سیاسی و شعوری خلاق پیرامون مسائل دارد. نپذیرفتن ورود به دربار به عنوان معلم خصوصی ملکه، رد کردن مدال درجه سه علمی و سخنرانی در مراسم جشن فارغ‌التحصیلی نمونه‌هایی از اثبات این موضوع است. همچنین هوش اجتماعی پروین در اشعار سیاسی و اجتماعی او نمود یافته است. اندیشه‌های پروین در زمینه روشن‌بینی متکی است بر مواردی چون اغتنام فرصت و اندوختن تجربه‌های تلخ و شیرین زندگی. از دیدگاه او فراگرفتن دانش به انسان، بصیرت و دید گسترده می‌دهد. این گستردگی دید، به او کمک می‌کند تا با واقعیات جاری زندگی، همان گونه که هستند برخورد کند. نگارنده در این پژوهش، به این

نتیجه رسید که در بیش از ۸۰ درصد اشعار پروین، خرد و دانش و شاخه‌های ششگانه آن مصداق داشته و مورد تاکید قرار گرفته است.

نمودار درصد فراوانی خرد در اشعار پروین

منابع

کتاب‌ها

آلن، کار. (۱۳۸۵). *روان‌شناسی مثبت، علم شادمانی و نیرومندی‌های انسان*، ترجمه شریفی و همکاران، تهران: سخن.

احمدزاده بخشایش، داود. (۱۳۹۲). *پروین اعتصامی مردبانوی شعر فارسی*، تهران: انتشارات ماشی.

اعتصامی، پروین. (۱۳۷۱). *دیوان اشعار*، با مقدمه عبدالعظیم صاعدی، تهران: نشر روایت.
اعتصامی، پروین. (۱۳۷۸). *دیوان اشعار*، به کوشش حسن احمدی‌گیوی، تهران: نشر قطره.
اعتصامی، پروین. (۱۳۸۰). *دیوان اشعار*، به کوشش حسن احمدی‌گیوی، تهران: نشر قطره.
اعتصامی، پروین. (۱۳۸۷). *دیوان اشعار*، مقدمه، تنظیم و شرح لغات شهرام رجب‌زاده، تهران: قدیانی.

امیر قاسم‌خانی، سوسن، درگاهی، محمود، کراچی، روح‌انگیز و کزازی، میرجلال‌الدین. (۱۳۷۶). *یادمان پروین [مقاله]*، گردآورنده محمود طباطبائی، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.

امیری خراسانی، احمد، دبیران، حکیمه، و طغیانی، اسحاق. (۱۳۸۶). *مجموعه مقالات کنگره نکوداشت تولد پروین اعتصامی [مقاله]*، به کوشش منوچهر اکبری، انتشارات خانه کتاب.
پارسانسب، محمد. (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی ادبیات فارسی*، تهران: انتشارات سمت.

چاوش اکبری، رحیم. (۱۳۷۸). *زندگی و شعر پروین اعتصامی حکیم بانوی شعر فارسی*، زندگی و شعر پروین اعتصامی، تهران: نشر ثالث.

دانشگر، احمد. (۱۳۷۴). *پروین اعتصامی شاعره‌ای از تبار روشنی‌ها*، تهران: انتشارات حافظ نوین.

درگاهی، محمود. (۱۳۷۸). *سرود بیداری*، تهران، انتشارات امیرکبیر.

دهباشی، علی. (۱۳۷۰). *یادنامه پروین*، تهران: دنیای مادر.

دهباشی، حمید، صاعدی، عبدالعظیم، آبادی، علی، مؤید، ایرج، حشمت، ناظر، ندیمی، سوزان، و نفیسی، سعید. (۱۳۷۰). *یادنامه پروین اعتصامی [مقاله]*، گردآورنده: علی دهباشی، نشر دنیای مادر.

رزمجو، حسین. (۱۳۶۶). *شعر کهن فارسی در ترازوی نقد اخلاق*، جلد ۲، تهران: انتشارات آستان قدس رضوی.

سلیگمن، مارتین. (۱۳۷۹). *کودک مثبت‌گرا (چگونه فرزندان خود را در برابر افسردگی بیمه نماییم)*، ترجمه ناهید ایران‌نژاد، تهران: دانژه.

سلیگمن، مارتین. (۱۳۸۳). *کودک خوش‌بین*، ترجمه فروزنده داورپناه، تهران: رشد.

سلیگمن، مارتین. (۱۳۸۶). *خوش‌بینی آموخته شده*، ترجمه قربانعلی خدایی، همدان: چنار.

سلیگمن، مارتین. (۱۳۸۹). *شادمانی درونی روان‌شناسی مثبت‌گرا در خدمت خشنودی پایدار*، ترجمه تبریزی و همکاران، تهران: دانژه.

فرانکلین، ساموئل، (۱۳۹۰). *روان‌شناسی شادکامی*، تهران: سخن.

لیمون آوریل، و گلادینا مکماهون. (۱۳۹۱). *مثبت‌اندیشی*، ترجمه مهدی دواپی و شیرین کوهپایه، تهران: سخن.

لیمون آوریل، و گلادینا مکماهون. (۱۳۹۹). *روان‌شناسی مثبت*، ترجمه فریبا مقدم، تهران: آوند دانش.

مقالات

صادقی‌شهر، رضا. (۱۴۰۰). *تصویر مترقی زن ایرانی در شعر مشروطه. تفسیر و تحلیل متون*

زبان و ادب فارسی (دهخدا)، ۱۳ (۴۸)، ۱۱۹-۱۴۳. Doi:10.30495/dk.2021.684903

گلزاری، محمود. (۱۳۹۸). روان‌شناسی مثبت از کجا آمده است و به کجا می‌رود؟. سیبیه دانی، (۱۳۳-۱۳۴)، ۶-۱۶.

Reference

Books

Ahmadzadeh Bakhshayesh, D. (2013). *Parvin Etesami: Ladylord of Persian Poetry*, Tehran: Mashi Publication. [In Persian]

Amir Ghasemkhani, Soosan, Mahmoud Dargahi, Rouhangiz Karachi, and Mirjalal Kazzazi, M. J. (1997). *Monument of Parvin [Paper]*, Compiled by Mahmoud Tabataba'i, Tehran: Allameh Tabataba'i University Publications. [In Persian]

Amiri Khorasani, A., Dabiran, H., & Toghyani, E. (2007). *A collection of Articles in Seminar in Reverence to Parvin Etesami [Paper]*, Edited by Manouchehr Akbari, Khaneye Ketab Publication. [In Persian]

Carr, A. (2006). *Positive Psychology: The Science of Happiness and Human Strength*, Trans. Hassan Pasha Sharifi et al, Tehran: Sokhan Publication. [In Persian]

Chavosh Akbari, R. (1999). *The Life and Poetry of Parvin Etesami: The Sage Lady of Persian Poetry*, Tehran: Saleh Publication. [In Persian]

Daneshgar, A. (1995). *Parvin Etesami: Poetess & Descendant of the Light*, Tehran: Hafez Novin Publication. [In Persian]

Dargahi, M. (1999). *The Hymn of Awakening*, Tehran: Amir Kabir Publishers. [In Persian]

Dehbashi, A. (1991). *Parvin's Memoirs*, Tehran: Donyaye Madar Publication. [In Persian]

Dehbashi, H., Saedi, A., Abadi, A., Moayed, I., Heshmat, N., Nadimi, S., & Nafissi, S. (1991). *Memoirs of Parvin Etesami [Paper]*, Compiled by Ali Dehbashi, Donyaye Madar Publication. [In Persian]

Etesami, P. (1992). *Diwan*, with an Introduction by Abdolazim Saedi, Tehran: Revayat Publication. [In Persian]

Etesami, P. (1999). *Diwan*, Edited by Hassan Ahmadi Givi, Ghatreh Publication. [In Persian]

Etesami, P. (2001). *Diwan*, Edited by Hassan Ahmadi Givi, Tehran: Ghatreh Publication. [In Persian]

Etesami, P. (2008). *Diwan*, Introduction, Arrangement, & Vocabulary Description by Shahram Rajabzadeh, Tehran: Ghadyani Publication. [In Persian]

Franklin, S. (2011). *The Psychology of Happiness*, Trans. Jafar Najafi Zand, Tehran: Sokhan Publication. [In Persian]

Leimon, A. & Gladeana, M. (2012). *Positive Psychology for Dummies*, Trans. Mahdi Davayi and Shirin Koohpayeh, Tehran: Sokhan Publication. [In Persian]

Leimon, A. & Gladeana, M. (2020). *Positive Psychology for Dummies*, Trans. Fariba Moghadam, Tehran: Avand Danesh Publishing. [In Persian]

Parsanassab, M. (2008). *Sociology of Persian Literature*, Tehran: Samt Publications. [In Persian]

Razmjoo, H. (1987). *Ancient Persian Poetry in the Scale of Ethical Criticism*. Vol. 2, Tehran: Astane Ghodse Razavi Publication. [In Persian]

Seligman, M. (2000). *The Optimistic Child: A Proven Program to Safeguard Children Against Depression and Build Lifelong Resilience*, Trans. Nahid Irannezhad, Tehran: Danjeh Publications. [In Persian]

Seligman, M. (2004). *The Optimistic Child*, Trans. Forouzandeh Davarpanah, Tehran: Roshd Publication. [In Persian]

Seligman, M. (2007). *Learned Optimism*, Trans. GhorbanAli Khodaei, Hamedan: Chenar Publication. [In Persian]

Seligman, M. (2010). *Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*, Trans. Tabrizi et al, Tehran: Danjeh Publications. [In Persian]

Articles

Golzari, M. (2019). Where did positive psychology come from and where is it going?. *Sepideh Danaei*, (134-133), 6-16. [In Persian]

Sadeghi Shahpar, R. (2023). The progressive image of Iranian women in constitutional poetry. *Interpretation and analysis of Persian language and literature texts(Dehkhoda)*, 13(48), 119-143. Doi:10.30495/dk.2021.684903. [In Persian]

Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)

Volume 16, Number 62, Winter 2022, pp. 241-259

Date of receipt: 21/6/2023, Date of acceptance: 10/8/2023

(Research Article)

DOI:

Analysis of the virtue of wisdom in Poems of Parvin Etesami based on Positive psychology

Fereshteh Gholamrezaie Nejad Anari¹, Dr. Mahmoud Sadeghzadeh², Dr. Hadi Heidarinia³

Abstract

Positive psychology is one of the branches of psychology science which aims to figure out skills, spirits, values, unique and positive excitements in order to improve life and psychological health. This new branch in psychology was presented by Seligman and his colleagues for the first time. Poems of Parvin Etesami in case of internal positive abilities is a good source for enriching the literature studies and positive psychology which have not been investigated in this view. This research seeks the advantage of knowledge and wisdom in 200 samples of Parvin's poems in a fundamental, descriptive, analytical way. In more than 80% of Parvin's poems, knowledge and wisdom have been insisted on or it has been recommended to seek knowledge and avoid dumbness. In her poem, critical thought and social intelligence (from the branches of wisdom advantage) with subjects such as fighting against cruelty, Poverty, injustice, woman and family has many evidence.

Keywords: Positive Psychology, Knowledge and Wisdom, Advantage, Parvin Etesami.

¹. PhD student in Persian Language and Literature, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran. fereshtehgholamrezaie1351@gmail.com

². Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran. (Corresponding author) sadeghzadeh@iauyazd.ac.ir

³. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran. heidari_hadi_pnuh@yahoo.com